ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Пижової Марини Олександрівни на дисертаційну роботу Дячка Давида Івановича «Соціальне забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дослідження зумовлена насамперед тим, що проблема соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, перебуває на стику кількох галузей права і водночас має безпосереднє значення для сучасної правотворчої та правозастосовної практики. Повномасштабна війна в Україні продемонструвала, що чинні правові механізми не забезпечують належної узгодженості гарантій зайнятості, збереження доходу, медичної підтримки та подальшої соціальної адаптації осіб, які, залишаючись учасниками трудових правовідносин, одночасно виконують обов'язок із захисту держави. Саме тому дослідження цієї проблематики є своєчасним не лише з практичного, а й з доктринального погляду.

Особливої ваги обраній темі надає те, що у вітчизняній юридичній науці тривалий час переважали дослідження загальних аспектів соціального забезпечення військовослужбовців, тоді як соціальне забезпечення саме працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, не стало предметом комплексного самостійного наукового аналізу. У дисертації обґрунтовано підкреслюється, що бракує цілісного дослідження трудових, страхових і соціальних гарантій цієї категорії осіб, а також відсутня єдність наукових підходів до визначення ключових параметрів такого захисту та способів його нормативного закріплення. Це, своєю чергою, ускладнює формування послідовної державної політики у відповідній сфері.

Актуальність теми підсилюється і тим, що її розроблення безпосередньо пов'язане із потребою вироблення нової моделі правового реагування на наслідки мобілізації для ринку праці, системи соціального захисту та національної економіки загалом. Як слушно зазначає автор,

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 172 «30» 04 2026 р.

тимчасове вибуття значної частини економічно активного населення з цивільної зайнятості створює не лише індивідуальні ризики для працівника, а й системні виклики для держави. За таких умов належне правове забезпечення мобілізованих працівників постає як інструмент збереження трудового потенціалу країни, підтримання соціальної справедливості та мінімізації довгострокових соціально-економічних втрат.

Важливо й те, що дослідження не обмежується констатацією прогалин чинного законодавства, а орієнтоване на пошук нових підходів до їх подолання, зокрема через аналіз зарубіжного досвіду та можливостей його імплементації в українське законодавство. Саме такий підхід, поєднаний із завданням сформувати поняття мобілізованих працівників, визначити форми їх соціального захисту та обґрунтувати шляхи вдосконалення нормативної бази, надає темі дослідження особливої наукової та практичної значущості. Отже, тема дисертації є безумовно актуальною, відповідає сучасним викликам розвитку трудового права і права соціального забезпечення та має істотне значення для подальшого вдосконалення національного законодавства України.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації, є належною та достатньою. Вона забезпечується передусім чіткою постановкою мети й завдань дослідження, коректним визначенням його об'єкта та предмета, а також логічною побудовою роботи. Автор послідовно переходить від теоретико-методологічного осмислення поняття соціального забезпечення мобілізованих працівників і аналізу стану наукової розробки проблеми до характеристики конкретних форм соціального захисту цієї категорії осіб, вивчення зарубіжного досвіду та формулювання пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства. Саме така внутрішня логіка дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані у ній висновки є не декларативними, а випливають із послідовно проведеного наукового аналізу.

Належний рівень обґрунтованості результатів підтверджується і використаною методологією. У дисертації застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема логічний, історичний, системний, а також індукцію та дедукцію, що дало можливість авторові всебічно дослідити нормативну основу соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, з'ясувати правову природу відповідних гарантій, виявити особливості зарубіжних моделей та сформулювати пропозиції щодо їх адаптації до українських умов. Дисертант спирається не лише на вітчизняні й зарубіжні наукові джерела, а й на значний масив нормативно-правових актів національного та міжнародного рівнів, зокрема директиви ЄС, документи ВООЗ, конвенції МОП і спеціалізовані акти зарубіжних держав, що істотно підсилює аргументованість авторської позиції.

Висновки й рекомендації, сформульовані у роботі, є обґрунтованими також тому, що вони доведені до рівня конкретних правотворчих і організаційно-правових пропозицій. У дисертації не лише окреслено концептуальне бачення соціального забезпечення мобілізованих працівників, а й запропоновано проєкт Національної програми їх захисту та підтримки, обґрунтовано необхідність прийняття спеціального закону, перегляду статті 119 КЗпП України, а також створення Національної системи компенсації втрачених доходів мобілізованих працівників. Додатковим підтвердженням належної обґрунтованості одержаних результатів є їх апробація на науково-практичних конференціях і відображення у публікаціях здобувача за темою дисертації. У сукупності це дає підстави позитивно оцінити ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає насамперед у тому, що автор не обмежився аналізом окремих гарантій для працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, а запропонував цілісну концептуалізацію їх соціального забезпечення як

особливого об'єкта наукового та правового осмислення. Новим є сам підхід, за яким відповідна проблематика розглядається не як сукупність розрізнених трудових, соціальних чи військово-правових гарантій, а як інтегрований комплекс правових засобів, спрямованих на забезпечення матеріальної стабільності, охорони здоров'я, збереження професійного статусу та подальшої реінтеграції мобілізованої особи у цивільне життя. Саме така постановка питання дозволила авторові сформувати більш широкий і системний науковий погляд на досліджувану сферу.

Суттєвим проявом новизни є й те, що у роботі запропоновано не лише теоретичні узагальнення, а й модельні рішення інституційного та законодавчого характеру. До таких результатів належать розроблення проєкту Національної програми захисту та підтримки мобілізованих працівників, ідея нормативного оформлення спеціального закону, оновлене бачення змісту статті 119 КЗпП України, а також концепція окремої системи компенсації втрачених доходів мобілізованих працівників. У сукупності ці положення свідчать, що дисертація виходить за межі традиційного опису чинного стану правового регулювання і пропонує власне бачення подальшого розвитку законодавства у цій сфері.

Наукова новизна роботи проявляється також у зміщенні акценту з вузького розуміння соціальної підтримки як переважно матеріального забезпечення на багаторівневу систему гарантій, яка включає медичну допомогу, психологічну реабілітацію, цифрові сервіси, інституційний супровід і механізми громадського контролю. У цьому контексті дисертант фактично пропонує нову рамку для оцінки ефективності соціального забезпечення мобілізованих працівників — не лише з позицій виплат чи формального збереження робочого місця, а крізь призму довготривалої соціальної стійкості, збереження трудового потенціалу держави та довіри до публічних інституцій. Такий підхід надає дослідженню виразної міжгалузевої та прикладної новизни.

Крім того, новизна дисертації полягає у спробі адаптувати зарубіжні моделі правового регулювання до українських умов не формально, а з урахуванням специфіки воєнного стану, структури національного ринку праці, поширеності нестандартної зайнятості та потреб цифрового адміністрування соціальних гарантій. Саме тому одержані результати мають не лише наукове, а й значне перспективне правотворче значення, оскільки формують підґрунтя для подальшого розвитку законодавства України щодо соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації.

Повнота викладу одержаних результатів у дисертації є достатньою та свідчить про завершений характер проведеного дослідження. Автор не обмежився висвітленням окремих аспектів соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, а послідовно розкрив проблему в її теоретичному, нормативному, порівняльно-правовому та прикладному вимірах. Зміст роботи охоплює як аналіз стану наукової розробки та методології дослідження, так і характеристику матеріального, соціально-побутового, медичного забезпечення мобілізованих працівників, а також вивчення зарубіжного досвіду й перспектив його імплементації в українське законодавство. Саме така побудова дає змогу вважати, що одержані результати викладено не фрагментарно, а як цілісну систему наукових положень, висновків і рекомендацій.

Про повноту викладу результатів свідчить і те, що основні напрацювання здобувача відображені не лише в тексті дисертації, а й у наукових публікаціях за темою дослідження. У роботі наведено чотири фахові публікації, в яких висвітлено ключові напрями дослідження, зокрема міжнародний досвід соціального захисту мобілізованих працівників, особливості соціального забезпечення військовослужбовців Ізраїлю, резервістів у США, а також процедурні аспекти соціального захисту працівника в умовах мобілізації. Це дає підстави стверджувати, що

результати дисертації були належно введені у науковий обіг і отримали відповідне текстуальне оформлення поза межами самої роботи.

Крім того, належний рівень повноти викладу підтверджується апробацією основних положень дисертації на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Така апробація свідчить, що результати дослідження не лише сформульовані у письмовому вигляді, а й пройшли фахове обговорення, що є важливим показником зрілості та завершеності наукової праці. Отже, можна констатувати, що одержані результати викладені у дисертації повно, послідовно і на належному науковому рівні.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Водночас, як і при дослідженні будь-якої складної і нової проблематики, в зазначеному дисертаційному дослідженні містяться дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії та напрямками подальшої розробки даної проблеми.

1. Певною мірою дискусійним видається співвідношення заявленого предмета дослідження з реально використаним емпіричним матеріалом. Автор визначає предметом дослідження не лише правові норми та наукові підходи, а й практику їх застосування, однак із викладу методології вбачається, що основний акцент зроблено переважно на логічному, історичному, системному та порівняльно-правовому аналізі. У зв'язку з цим робота могла б виграти від ширшого залучення саме української судової або адміністративної практики застосування норм щодо мобілізованих працівників, що дозволило б ще переконливіше поєднати теоретичні узагальнення з реальною правозастосовною проблематикою.

2. Окремого наукового обговорення потребує запропоноване автором нормативне закріплення «безперервності медичного страхування» для мобілізованих працівників. Безумовно, сама ідея посилення гарантій доступу до високоспеціалізованої медичної допомоги, психологічної реабілітації та супроводу після служби є позитивною та своєчасною. Водночас дискусійним залишається питання, наскільки коректно категорія

“медичне страхування”, що активно використовується при аналізі американської моделі USERRA, TRICARE та VA, може бути безпосередньо імплементована в українську систему охорони здоров’я, яка побудована на інших фінансово-організаційних засадах. У цьому аспекті роботу можна було б посилити чіткішим розмежуванням між страховою моделлю медичного забезпечення та моделлю державного гарантування медичних послуг у національній системі.

3. Неоднозначно може бути сприйнята запропонована автором тривалість додаткового захисту працівника після повернення з військової служби. У новій редакції статті 119 КЗпП України пропонується заборонити звільнення, переведення на нижчу посаду, зменшення окладу та інше погіршення становища працівника протягом 12 місяців після повернення зі служби. Такий підхід, безперечно, спрямований на посилення гарантій реінтеграції, однак потребує додаткової аргументації з огляду на принцип пропорційності та необхідність балансу між захистом працівника і правами роботодавця. Тим більше, що в самому порівняльному блоці роботи наводяться іноземні моделі, де післяслужбовий захист також визнається важливим, але має іншу тривалість і іншу процедуру забезпечення.

4. Подальшої аргументації потребує запропонований обсяг інформації, яку роботодавець має обліковувати щодо мобілізованого працівника. Ідеться, зокрема, про строк проходження служби, наявність інвалідності, обставини полону чи зникнення безвісти. Попри практичну логіку такого підходу, він порушує низку складних питань щодо меж компетенції роботодавця, джерел отримання такої інформації, режиму її обробки та співвідношення з вимогами щодо захисту персональних даних. У зв’язку з цим ця частина законодавчої пропозиції потребувала б більш розгорнутого правового обґрунтування, зокрема щодо того, які саме відомості можуть оброблятися роботодавцем, у якому порядку і на підставі яких гарантій конфіденційності.

5. Дискусійним видається також запропоноване автором обмеження сфери дії трудових гарантій залежно від наявності обвинувального вироку за військові кримінальні правопорушення або факту самовільного припинення служби без законних підстав. З одного боку, така пропозиція зрозуміла з позицій правової справедливості та недопущення зловживань. З іншого — вона потребує додаткового теоретичного осмислення, оскільки порушує питання про співвідношення трудових і соціальних гарантій із заходами кримінально-правової відповідальності, а також про межі допустимого звуження правового статусу особи після набрання вироком законної сили. Саме тому зазначене положення є цікавим і перспективним для наукової дискусії, але могло б бути сильніше аргументоване з огляду на принципи пропорційності, правової визначеності та галузевої автономії трудового права.

Водночас висловлені пропозиції та зауваження в більшій мірі є переважно дискусійними та не створюють суттєвого впливу на високий рівень виконаної дисертаційної роботи, не ставлять під сумнів її значимість, достовірність її висновків, наукову новизну та вагомість одержаних результатів з урахуванням фундаментальності проблематики.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну й достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Д. І. Дячка відповідає обраній ним спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим НАЗЯВО вимогам.

Керуючись вищевикладеним робимо висновок, що дисертація Дячка Давида Івановича тему «Соціальне забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні», подана на здобуття ступеня

доктора філософії, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р.), п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Дячок Давид Іванович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

Проректор з наукової роботи
Державного податкового університету
доктор юридичних наук, доцент М. О. Пижова

Державний податковий університет
Підпис Пижова М.О.
засвідчую:
Начальник відділу кадрів
«___» _____ 20___ р.

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ • ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ • (м. Ірпінь, Київська область)
ВІДДІЛ КАДРІВ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 172 «17»
«30» 04 2026 р.